

אילת שמיר. אני לא
אאבד את עשרות אלפי
הקוראים שמחפשים את
הרומן של 'נישק אותי
והתאהבתי בו'

בתחילת הקיץ של שנת 2000, חודשיים בערך לפני פרוץ האינתיפאדה השנייה, הצטלב מבטא של אילת שמיר עם מבטו של גבר מבוגר. זה קרה בקפטריה של אוניברסיטת חיפה, שבה היתה או שמיר דוקטורנטית לספרות. עד אז כבר הספיקה לפרסם סיפורים בכמות שונות וספר הביכורים שלה, אסופת הסיפורים "גנסין 3" (הוצאת עכשיו), יצא לאור, אבל בסתר לכה טיפחה תשוקה ספרותית נסתרת: היא רצתה לכתוב על אדם שעבר חקירת שבי"כ. והנה, בקפטריה המוארת יתר על המידה, שקפה חרוך ואדי קיטור מתאבכים בה, צצה לה שעת כושר. גבר מבוגר ממנה, בעל חוות סטריאטיפית, עמד בתור, ושמיה או בת 36, זינקה. "התחיל דיבור", היא מספרת. "שאלתי אותו מה הוא עושה והוא סיפר שהוא בא מגנין ללמדה אמרתי לו שאני רוצה לכתוב סיפור על מישהו שעבר חקירת שבי"כ ואולי הוא יכול לעזור לי, להפגיש אותי עם מישהו כזה. הוא אמר לי, 'את יושבת מול אדם כזה'."

אחרי שיחת היכרות קצרה קבעו עבדאללה, כך קראו לאיש, ושמיר הסכם. הם ייפגשו בקפטריה, ורק בה, בכל פעם שיגיע אל האוניברסיטה. שמיר תכתוב את כל מה שיספר לה והוא יספר מה שיבחר, בלי הפרעות, בסדר שיקבע ובדרכו. חודשיים בערך התקיימו הפגישות ובהן סיפר לה עבדאללה על תשע השנים ששהה בכ"ל לא הישראלי, בגלל פעילות פוליטית שהיה מעורב בה. הוא סיפר על שנה וחצי של חקירת רות בעיניו ועל מה שעבר בהן. יום אחד הגיש לה מסמכים בחתימת הצלב האדום, המאשרים את סיפורו. שמיר, באמצעות מכר שהיה איש השירות, בדקה את אמינותם וגילתה שכל מה שסיפר לה - אמת. באוגוסט, שבועות לפני פרוץ המהומות, נסעה בהזמנתו לגנין. חודש אחר כך הפך הסיוור הזה לבלתי אפשרי. את ביקור הג'מול בחיפה, שתיכננו לערוך, כבר לא עשו.

המשך בעמוד הבא

גם בספרה החדש אילת שמיר נדרשת לצדדים הכי אפלים של הסכסוך הישראלי-פלסטיני, וגם בו היא בוחרת לכתוב מנקודת מבט גברית. בשיחה עמה היא מסבירה מדוע היא כותבת כך, איך זה לחיות עם העורך שלה, מהי השפעתו של המנטור א"ב יהושע ולמה הצלחה מסחרית זניחה בעיניה

גילי איזיקוביץ צילום: אבישג שאר ישוב

האשכים החבויים בראש

בן הוזג יובל שמעוני. כל אחד בזוגיות הזו לומד לתפעל את עצמו בצורה באופן המיטבי ביותר צילום: אוליבייה פיטוסי

המשך מהעמוד הקודם

הנובלה "האם אתה רואה מה שאני שומע", שיצאה ב־2002 כאסופה "כומן מלחמה" (הוצאת כנרת), היא מה שכתבה שמיר בעקבות ההיכרות עם עבדאללה. היא ניסתה לפצח בה את הדינמיקה בין חוקר ישראלי לאסיר פלסטיני במתקן חקירות של השב"כ. הנובלה התפרסמה ושמיר המשיכה הלאה. ב־2007 יצא "פסנתר בחורף", שנכלל ברשימה הקצרה של המועמדים לפרס ספיר, וזכה בפרס יוגר ובפרס היצירה על שם ראש הממשלה. ב־2013 יצא "המיטה שאתה מציע בעצמך" (שניהם בעם עובד), שזכה בפרס רמת גן למצוינות ספרותית, ובמקביל היתה שמיר לראשת החוג לספרות, דרמה ומבע יצירתית במכללת אורנים, תפקיד שהיא ממלאת עד היום. אלא שהסיפור, שלכאורה נכתב כבר והושם בעבר, הוסיף לנקר בראשה.

"לפני עשר שנים, הרבה אחרי מבצע חר" מת מגן והאינתיפאדה השנייה, פגשתי אותו פתאום במקרה באוניברסיטה", היא מספרת. "התירו לצאת מג'נין והוא בא ללמוד. החלטתי שאני עושה יום עיון באורנים ומוזינה אותו לדבר אצלו, אבל המפגש היה מאוד קשה. הסטודנטים לא ידעו איך לאכול את זה, זה לא עבר. פעם היתה סקרנות להבין את החוויה שלא תיאמן שחלק מהאנשים האלה עברו. היום זה חסום לגמרי".

כל ארץ חסום, את יכולה להיתפש כמעט כבוגדת על עצם העלאת הנרטיב השני. גם זה נכון. אמרתי לעצמי שאני רוצה לספר סיפור שנתוכו יהיה הדבר הזה. אם הייתי נותנת את הסיפור על חקירת שב"כ של מישהו, אנשים לא היו רוצים לקרוא. החסמים הנפשיים היום, ההתנגדות לשמוע דבר כזה

כל כך גדולה, שזה לא היה עובר. אולי אפילו בהוצאה לא היו מסכימים להוציא את זה. מבחינת הפוטנציאל של סיפור שמושך אותך לתוכו, באופן הזה של עולם שנבנה, ולא רק עולמה של החקירה, היה צריך לבנות את כל הספר מחדש ולברוא את הסיפור הזה.

"הסיפור הזה" הפך אחרי כמעט עשור של עבודה ל"נטל ההוכחה" (עם עובד), ספרה הח" דש והממגנט של שמיר, שלמרות, או בזכות קוצר היריעה שלו, 218 עמודים, הוא מספק לקוראים חוויה ספרותית עזה, מטלטלת, נעימת שומנים ועודפים. אריה רומנו הוא עורך דין חיפאי בגיל העמידה. אשתו התגרשה ממנו ושני בניהם בגרו והוא חי בדירה שכורה בכרמל המערבי, היכן ששומעים בלילה מבית האבות הסמוך "כמה נאקות רפות, ומעומק גן החיות השיבה להן נהמת הטיגריס הבנגלי כמין הד אפלי". מחשבות על מין מעסיקות אותו וגם חישובים על הצלחה ומדידתה לעור מת אחריהם, שהצלחיו ומתבלטים יותר ממנו. בעיקר הוא מטובך לגמרי בהגנה משפטית על איסמעיל, מכר ותיק, שמראשם בתקיפת לקוח יהודי ונלקח לבית המעצר קישון. ההגנה עליו, מסגרת העלילה שמתחילה כמקרה חסר סיכוי שכמעט נכפה עליו, מקבלת תפנית כשאשתו של איסמעיל מניחה בידיו ראייה להיכרות המוקדמת בין בעלה למי שהיה לקורבן שלו. דפים מההוכחה הזאת, מיומן שכתב אותו נאשם עצור, משוכצים לאורך הרומן ומגלים גם לקוראים מה קרה - אולי.

"העסיקה אותי הידיעה הזאת של המשפט בג' לל שכל ההחיה שלנו הפכה להיות משפטית, שמיר מסבירה. "נייר הלקמוס שלנו הוא המ" ערכת המשפטית שממסדת אפילו. יש הבנה של חלקים מסוימים במדינה שהדברים צריכים להיות מעוגנים בחוק כדי שיהיו לגיטימיים

אילת שמיר: "אם יובל (שמעוני) יקרא משהו ויגיד לי שזה לא טוב, אני אלך לעבוד על זה מחדש. באותה מידה, את כל 'קו המלח', שנכתב ב־15 שנותיו יחד, קראתי והרבה פעמים שלחתי אותו לעשות שיעורי בית והיו מריבות, זה לא טוב, זה כן טוב"

באופן תרבותי ואורח. הם הבינו משהו על הכיבוש שהוא לא מהמקום הצבאי אלא מהמקום המשפטי".

אבל לא כתבת דרמה משפטית. "כשבאתי לכתוב את הספר הבנתי שאני לא יכולה להתחרות בסדרת טלוויזיה. זה גם לא מעניין בהשוואה לדרמות משפטיות מעניינות. ספרות מתעסקת בשוליים של המשפט, בקדם המשפט או באזור שהוא לפני ההכרעה. זה כרחה של הספרות, כוחה המספרי: לקחת מע"שה או מקרה אנושי, ובהקשר הזה יכול להיות שהיו כמה וכמה כאלה שלעולם לא יגיעו לחזית ולתשומת הלב, ולתת להם את הנראות. לגרום למישהו לקרוא, לא על המקרה אלא על האיש הזה. זה משהו שהיה לי רצון גדול לעשות".

ימים של משטרת מחשבות

שמיר, בת 54, זוגתו של העורך והסופר יובל שמעוני ואם לשני בנים בוגרים שנולדו

מנישואיה הקודמים, היא טיפוס מפתיע. היא בעלת חזות נשית מאוד, ארוכת שיער, נאה מאוד, שכובתת ספרות גברית, עתירת טסטרטורן. היא חיה כבר שנים בחיפה, כמה בתים מביתו של הגיבור שכתבה, בבית צמוד קרקע טורי, נעים ומואר; אבל חיפה שכתבה מלאה בסודות, ריח רע וריקבון שרק בקושי לא פורץ מבעד לסדקי הריצוף. היא אשת אקדמיה שמ' חלצת לעזרת טיעון את קפקא, פוקנר וקאמי; צרכנית נלהבת של תוספי תזונה ומדריכת יוגה לשעבר; ומי שהליבידו של גיבור הספר שלה מוליך אותו, בין השאר, לחוויה מינית אלימה ומפוקפקת, עם ספק אשה ספק גבר, בחדר הש' כור על פי שעה.

הבחירה שלה לכתוב פוליטי תמיד, להנכיח ערבים וסכסוך בעידן שבו מעטים, אם בכלל, עושים זאת, היא עניין להתעכב עליו. מעטים הסופרים הבחורים בכך, בעמדת המתבונן הנוקב שעניו קרועות למציאות. כל ספריה של שמיר היו כאלה.

כשהיא נשאלת על כך שמיר מצטטת את ביטשה. "האמנות ניתנה לנו כדי שלא נמות מהאמת", היא אומרת ונראית מהורהרת. "מה אנחנו עושים במקום שבו אנשים אשכרה מתים מהאמת? איך אתה עושה במקום הזה אם נות, שאמורה להיות טובלמצייה של האמת, כשהאמת כל כך חזקה? זה מחייב סט שלם של שאלות, של התייחסות".

ובכל זאת להמון סופרים ויוצרים יש יצר לת לעצום עיניים והם בוחרים לכתוב על דבר רים אחרים. מעטים בלבד מבני חורך ופחות מזה צעירים יותר מקבלים עליהם היום תפ' קידי צופה לבית ישראל.

"יכול להיות, אבל מה יש לומר? אני לר' גע לא בית משפט לענייני ספרות. זה לא שאין לי טעם ספרותי ודעות על דברים שמתרחשים סביבי מבחינה ספרותית. אני פשוט לא רוצה להיכנס לאזור הזה שאין לו שום משמעות, אני לא מחלקת ציונים לסופרים אחרים".

אבל את הספר שלך בחרת לפתוח בצי' טוט מ'הדבר': "שוב לא היו גורלות אישיים כי אם פרשה קיבוצית". ברור לגמרי איפה את עומדת.

"האווירה של היום היא אווירה קשה ומייאשת. כל מה שאגיד יישמע שעתוק מדור קלם של מה שכבר נאמר לעיפה. אין לי מה להפסיד כי אני לא רבת מכה, אני לא אאבד את עשרות אלפי הקוראים שמחפשים את הרומן של 'נישק אותי והתאהבתי בו'. המקום שלי הוא מקום משחרר ולכן אני תמיד מתעסקת בוה, באלימות כתוצאה ממפגש מורכב, דרמטי, בין ערבים ליהודים. הדבר הזה ריתק אותי תמיד, מאז הספר הראשון שלי, ורצה המקרה ומה שהעסיק אותי או מעסיק אותי היום כי המציאות הפכה להיות קשה יותר בישראל קשה לכתוב ספרות כי המציאות עולה על כל דמיון, בוטה מכל דמיון אפשרי. אני לא יכולה להתחרות בגוענות, באלימות, שהן היומיום שלנו, או אני צריכה למצוא דרך לספר סיפור אנושי וכוה שיגיד משהו על המרחב הזה. אין לי מקום אחר, לא אחיה במקום אחר, זו השפה שלי וזה הבית שלי, אבל לשבת בישראל ול' כתוב ספרות רומנטית, או כוז העוסקת ברחם שלי או בהתאהבויות שלי, זה פינוק פריזוילג, נרקיסטי, שדוחה אותי. אני לא אדם מוסרי

או טוב יותר מאף אחד, אבל זה מתבקש, כפי שאני מבינה ספרות."

מבחינתך, מה מוכרח להיות בה?

"אם היא לא מזויה אותך, מערערת את הקיום הנינוח שלך, היא חולפת. אם היא רוצה לחרוץ חריץ, היא צריכה לעשות את הדבר הזה. לא מובטח לה קהל גדול של קוראים או תרגומים בחו"ל. או מה. החנופה מוכרת וידועה, אנחנו פוגשים אותה בכל הרמות שבה פוגשים ספרות. החפנים נהנים מחיבוק מסוים, אבל הוא שקרי. בסופו של דבר אדם צריך לישון עם עצמו ולקום בבוקר בתחושה שהוא לא נגעל מעצמו."

הממשלה הנוכחית מעמיקה את החשש להיגעל מעצמך?

שמי, שבאופן כללי עמדותיה ברורות ונראות שאין לה כוונה לעדן או למתן, נשמעת מהוססת. אולי זו משרתה האקדמית ואולי הח"ש מסמון. היא נאנחת: "הזהירו אותי, כל הנהר געים בדבר, שלא להגיד ולא לדבר. אני לא רוצה להשתלח. הספר אומר את עצמו. ספרות חנפי גינת, ברמה המחניפה לקורא, לסביבה, לשלטון. נתן שבעמדת כוח, אני בזה לה בכל לבי. אני

לכחירה על מי לכתוב, על מה ואיך. היו סטודנטים שלי שקמו ויצאו מהכיתה כשהם למדו את 'חירבת חזועה', למרות שהוא מתקיים ב-48, עד כדי כך הסירוב עמוק, ולפעמים כדי לא לאבד סטודנטים הממסד האקדמי יחליט להוציא את הסיפור מתוכנית הלימוד, יישר קו. אני מודעת למחיר, וכמו דן בן אמוץ יש לי ששת הקוראים המיתולוגיים שלי והם הסמן שלי."

הכתיבה שלך ממקמת אותך, מבחינת נר שאים, לצד הטנורים של הספרות הישראלית, איב יהושע, עמוס עוז, דודי גרוסמן, מי שעוסקים בנושאים האלה.

"אני מרגישה קרבה נפשית אליהם וליובל (שמעוני) יותר מאשר לשכבה גדולה של סופרים. זה לא משהו שהגדרתי מראש שכך יהיה. זו תולדה של הביורגריה שלי, המקום שבו אני חיה, הגנש הפעילה שלי. לפעמים אני רואה בעצב דברים. אני לא חלק מקבוצה של ספרות, שאת חלקן אני מאוד מכבדת ואוהבת, זה נכון."

אין לי קטרקט בעין

אולי הסיבה לכך, היא מהרהרת ליד שולחן ארוחת הבוקר, קשורה בביורגריה האישית שלה.

"הורף, שאף פעם לא דיברתי עליהם, באו

הטמון במטע האבוקדו בנחלה עומד להיחשף. מחוץ למרחב הגיאוגרפי של נחלות ושדות ומטעים נכנסה לחייה דמות רבת השפעה נוספת (וגם מי שלימים יכיר בינה ובין שמעוני) - הסופר אברהם ב' יהושע, מי שבעצמו לא ידיר לעולם את העניין הערבי מספריו. היא הכירה אותו כסטודנטית צעירה, ומאו ועד היום הוא מעין סנדק ספרותי. יהושע, וכמותו גם עמוס עוז, מאיר שלו ודרור בורשטיין, כולם שיבחו את ספרה החדש במכתבים ששלחו אליה.

המבט הזה, הלא הגמוני, בולט בספר כפי שהוא בולט בכתיבתה. "כל האנשים שאני כותבת עליהם הם כאלה, לא בני המקום השורשיים. לכל מי שאני כותבת עליו אין הביטחון של שהות ממושכת ארוכת שנים, המבט הוא תמיד חיצוני. יש לי חברה טובה בחיפה שאומרת לי שאנחנו חיות באותה עיר אבל זו לא העיר שלה, מה שאני מתארת, היא רואה חיפה אחרת לגמרי. אני לא חיפאית, אני נהנית לגור בה ואוהבת אותה, אבל אני לא בת המקום ויש בזה גם שחרור. את נקודת העיוורון אין לי, אין לי קטרקט בעין."

כחיפה של הספר יש משהו מתועב שרר חש מתחת לפני השטח. הריח של האמוניה שנכנס דרך החלונות מהמפרץ, גן החיות

אצלי תמיד היה משהו לא עד הסוף עשוי, לפה או לשם, לכן מעולם לא תבעתי עלבון מורחי או הרגשתי בעלות אשכנזיות. העניין הערבי שאני מתעסקת איתו בא לי מאבא שלי. לאו דווקא בגלל עניין המוצא המזרחי, אלא בחיבור למקום הלא פתוח, לא מפוענח עד הסוף. אליו הולכת האנרגיה הנפשית דווקא כי הוא לא סופר כמו שצריך היה להיות מסופר."

האב הוא גם מי שהוביל את המשפחה ליבשת אחרת בילדותה. היא נולדה בחדרה, גדלה בקיבוץ ניצנים וכשהיתה בת ארבע עקרו הוריה לאתיופיה, בעקבות עבודתו של האב, או איש צבא קבע. גם השנים שהמשפחה שהתה באפריקה הותירו את חותמן. בקול רה, סביב השולחן שערכה לארוחת בוקר מאוחרת, שמיר מספרת על בנות המחמד שהיה לה והצב הענק, ועל בית הספר בניהול נזירות שבו כי קרה יום אחד ויחיד ולא שבה, אחרי שצפתה בהן מצליפות בחבריה כחי העור לספסל הלימודים.

בוזה לא מסתכמת השפעת האב. היא מספרת שכהמשך הוא עבד 30 שנה במפעל משותף ערבי-יהודי בניצני עוז. "לפעמים הוא היה מלווה אנשים לבתי חולים או בניסיון לפתור בעיות. חלק מהסיפורים שהוא סיפר

ס' ז'הר. עורך התנגדות צילום: אלכס ליבק

א"ב יהושע. סנדק ספרותי צילום: אריאל אלינסון

נאייר שלו. שלח מכתב צילום: תומר אפלבוים

דרור בורשטיין. שיבח את ספרה

המחור והאפל שככרמל, הכל מלא כאלומות כבושה. חיפה היא כמו דרום ארצות הברית, מעטה דק מכסה על מעשים איומים. "אם תישארי לישון פה בלילה תריחי את האדים מהמפרץ, למרות שאנחנו בכרמל המערבי, ותשמעי את גן החיות. מתחת לפני השטח המסודרים, מתחת לשכבה הבנויה היטב, הבורגנית, יש מקומות אפלים. יש מקומות מחרידים. השאלה היא האם אנחנו רוצים להסתכל עליהם. כל יום כשאני נוסעת לעבודה אני עוברת את מנהרות הכרמל. כל יום אני עוברת את בית מעצר קישון. אני שואלת את הסטודנטים שלי מה יש בכביש והם לא רואים ולא יודעים מה זה."

כמה נוח.
"נכון? בשנים האלה שכתבתי את הספר וידעתי שהגיבור שלי ישב בקישון, הלכתי לראות איך זה נראה. אנחנו הרי לא מגיעים ורואים שזו מצודה בריטית שכמותה קיימות בכל מיני מקומות בארץ, ולימים הפכו למתקני

נכנסו לספרים, חלק מהדמויות הגיעו ממנו. המקום האדיפלי, כמו אצל כל סופרת, חוק אצלי ומשפיע עלי בכיוון הזה. שום טיפול פסיכולוגי לא מפוגג את ההשפעות של זה, גם לא צריך."
כששבו לארץ, מכל מקום, חזרו לחדרה והיא התגוררה בה, בחיפה ובכרכור, לסירוגין. "הורי חיו במושב, ואני רציתי בספרים שלי לשאול אילו דברים אפלים יכולים להתרחש מתחת לשגרה הפסטורלית של שדות ומטעים. מבחינת המרחב הגיאוגרפי שבו מתרחש הסיפור, הרבה פעמים תבנית הנפש-נוף שלי באה לידי ביטוי", היא אומרת. כך, למשל, ב"פסנתר בחורף" היא תיארה מפגש בין חבורת אנשי כספים, שאחרי גיבושן בצפון עוצרים לש"תות בפיאנו בר במושבה מבודדת, לבין בעליו של הבר, הפסנתרן והטבח הערבי - פגישה שהופכת לדרמה אלימה. "המיטה שאתה מציע בעצמך" סיפר על איתן רוסו החוזר לבית ילדותו במושבה במטרה להפוך את המשק המוחנח של הוריו לחוות סוסים; מסייעים לו בכך שני אחים מוואדי ערה, וסוד משפחת

ממקומות שונים. יש לי אמא ילידת הארץ ממוצא צ'כי ואבא יליד פרס. הם נפגשו בי לדותם בקיבוץ מענית. סבא וסבתא שלי מצד אמא שלי היו ממקימיו ואמא שלי היא הילדה הראשונה או השנייה בקיבוץ. אבא שלי הגיע לבד ב'1949 בתור ילד חוץ בן עשר, אחרי שאחיו העלה אותו למטוס ושיקר למשפחה שהוא לוקח אותו לצרפת ללימודים. הוא ראה את אמא שלי לראשונה כשהם הלכו לעבוד בגן הירק. כולם עבדו, אבל ילדי החוץ עבדו יותר מילדי הקיבוץ". אביה, מספרת שמיר, הבחין בילדה בהירת השיער והעיניים, בת המקום, וסימן אותה. "בלשון אקדמית זו התשוקה הקולוניאלית ההפוכה, לנכס את המקום דרך בת המקום. הדבר הזה לא רק מזרים אנרגיה גנטית כפולה, אלא מבחינת הסיפור המשפחתי, הוא כל הזמן יוצר מתח".

איזה מתח?
"להיות בתם של חניכי השומר הצעיר של כל אחד מהם חוויה שונה. אחת שהיתה ילדת שמנת של הקיבוץ, והאחד שלא היה לו דבר. ילד שגולד למערכת כזאת לא יכול לבחור צד.

מעצר ובתי כלא, היא משחררת אוויר בספק צחוק, ספק אנחה. "זה עיוורון מרצון לא לראות את זה. אם רוצים, אפשר לסגור את מנהרות הכרמל משני צדיהן ולייצר מתחת לקישון את הכלא הגדול ביותר בצד הצפוני של הכדור ואיש לא יראה או ישמע או יריח, כי זה באמת במעבה ההר. הראש של רומנו, שהוא גם הראש שלי, היה לראות את האופ" ציה הזאת בתוך העיר שהיא עירו של דבק האורנים והנוסטלגיה, מחוז היוזרות באהבות נעורים. זו המתנה של מי שאינו בן המקום, את נידונה לראות את מה שמתחת ליופי".

חלק מזה הוא גם העניין הלא נגמר עם הסקס. רומנו טרד כל הזמן במחשבות על מין, באפשרות לסקס, במצב הצבירה של המפשעה שלו ומה זה אומר עליו. בשלב מסוים הקורא מכין שגם זו אלגוריה למה שאותו רוצה לדבר עליו, כמו הנמר הכלוא והאיש הכלוא.

"יש מושג ביולוגי שנקרא אשכים חבויים. אני מרגישה שיש לי אשכים חבויים בראש, או לחלופין, כשאני כותבת אני מרגישה כמו גבר עם שדיים. זה המקום הכי אולטימטיבי של חופש, חירות להיות לא אני. יש לי שני בנים, אני בת יחידה עם שני אחים, אני אוהבת גברים מאוד. שנים רבות הייתי מושקעת בלפ" ענח את נימי הנימים של הבעה א' או אמירה ב', כוונה א' וכוונה ב'. אני חושבת שיש לי אבא לא לגמרי מפוענח ושנאחז עובדים מתבנית נפשית שמפעילה אותנו. מסקרן אותי להיות לא אני בספרים שלי. מעניין אותי מי שרחוק ממני במוכן העמוק של המלה. פלובר אמר על

אמה בובארי 'אמה בובארי היא אני'. באותה מידה רומנו הוא אני. זו תמצית הגברים שהכרתי, או אולי שהייתי רוצה להכיר. ככה במוכן הכי עמוק, אני מרגישה חופש בכתיבה".

לישון עם העורך

מעניין איך הסתדר החופש הזה בכתיבה עם העובדה ששמעוני, מעורכי "ספריה לעם" וסופר מוערך בעצמו (ספרו האחרון "קו המלח", יצירה של כאלף עמחים, זיכה אותו בפרס ברנר ובפרס ניומן והתקבל בכרונות הספרות המקומית כיצירת מופת), הוא לא רק בן זוגה של שמיר, אלא גם עורכו של הספר שלה.

בכלל, הם מציגים דגם כמעט בלתי אפשרי לעבודה וחיים משותפים. שניהם כותבים מהבית, ובשעה שאנחנו משוחחות, בפינת האוכל הסמוכה למטבח ולסלון, שמעוני מגיח פעם ופעמיים מחדרו. סדרי העבודה מתנהלים בחריצות "כמו במחנה עבודה" והביקורת הנתחנת אכזרית, קפדנית וחוחכת לעתים.

"הבית הוא מחנה עבודה, אין שבת, אין חג, אין שיש, אין. עובדים נון סופ", שמיר אומרת בחיוך. "בהתחלה זה מבהיל, כי לחיים האלה (המשותפים) הגעתי בגיל 40 ועם שני ילדים ומכונת כביסה, שניצלים וארוחות זה ריים. אין מצב של לשבת במיין דאון של חוסר מעש. זה אימון שצריך להיכנס לתוכו עד שכל אחד לומד לתפעל אותו באופן המיטבי לו עצמו. אנחנו קמים בשעות שונות, עובדים בשעות שונות, אוכלים לפעמים בשעות שונות. ליובל אין גלי חום", היא צוחקת, "ולא תופעות הורמונליות שגשם צריכות לעבור, ולי כן. המנגנון הזה הוא מנגנון שאני אסירת תודה לו, או להזדמנות שיש לי בחיים לחיות

עיצוב העטיפה: דורית שרפשטיין / הוצאת עם עובד

אותו בצורה ראשונית ואוטנטית". זה לא קצת משתק לעבוד עם מישהו כזה שאת גם במקרה הולכת אחר כך לישון איתו בלילה?

"זה לא מפחיד במוכן הזה כי עבודה לא מפחידה אותי. אם אני צריכה לעבוד על הפתיחה של הספר במשך כמה חודשים כדי שהיא תהיה טובה, אני אעבוד עליה כמה חודשים. אם יובל יקרא משהו ויגיד לי שזה לא טוב, אני אלך לעבוד על זה מחדש. באותה מידה, את כל 'קו המלח', שנכתב ב-15 שנה תינו ביחד, קראתי והרבה פעמים שלחתי אותו לעשות שיעורי בית והיו מריבות, זה לא טוב, זה כן טוב. זה יכול להיות גיהנום וגם אושר גדול בדיוק באותה מידה שכל דבר אחר יכול להיות כזה. החלקים של האושר הם שבסופו של היום, כשסוגרים את חדרי העבודה, אנחנו אנחנו. לא עורך וסופרת".

אם יש משהו שמשותף לשניכם הוא הערכה הגדולה שהקהילה הספרותית רר חשת לכם, שלא דווקא מיתרגמת להצלחה מסחרית.

"המבחן של ספרות הוא בחלוף הזמן. שנים אחרי שהדברים שקעו, אפשר לבחון מה נשאר כל כותב ידע את זה ומייחל בלבו שבחלוף הזמן מן מה שהוא עשה יצוף למעלה אחרי שישקעו סקנדלים קטנים, הצלחות ופרסים. לפני 50, 60 שנה, אנשים קיבלו פרסים ולפעמים מי שלא קיבלו - דווקא הם שרדו. יש מי שקיבלו פרסים והם לא זכורים היום. המבחן הכי חשוב בשבילי לי הוא אם אתה זוכר את האנשים שהספר דיבר עליהם, האם אפשר לדבר עליהם כחלק מהחיים שלך. אנחנו מדברים על אנה קרנינה וממשיכים לדבר עליה שנים, כי הספר עשה חריץ בתרבות שנשאר גם 150 שנה אחרי. אנחנו קטנים ליד טולסטוי, אבל זו המשאלה הגדולה. העיניים צריכות להיות נשואות אל המאסטרים שהצליחו לעשות את מה שנשאר. למה הוא נשאר? מה יש שם? זה הסוד הגדול של הספרות שגורם לקוראים להמשיך לדבר עליה שנים אחר כך. יש אנות קרנינות גם בגליל, יש בכל מקום. אני מדברת עם סטודנטים על רומיאו ויוליה והם עונים 'זה היה בכפר שלנו'. הדבר הזה הוא המשאלה האמיתית, לא לעשות קופה מספר, גם אם זה נחמד. למזלי, אני לא מתפרנסת מהספרים שלי. יש לי החופש המלא להקדיש להם את הזמן והאנרגיה בלי להיות תלויה בתרבות גוים לכסף, לא שכסף הוא דבר רע. יש סופרים שעובדים, ואו הנפש לא עסוקה בכסף. גם מי שמתפרנסים מכתיבה עברו כמעט תמיד שנים ארוכות של פרנסה שבאה ממקור אחר. זה גם שומר עליך".

זו סיטואציה מייאשת.

"כן, אבל כמו שכתב אלבר קאמי, ממשכיכים לגלגל את הסלע, למרות שמבינים שזה לא משהו שייגמר. לספר ולכתוב את הדבר הזה שוב ושוב היא התשובה. הקיום אבסורדי ואין לו שום מענה אלא במעשה האבסורדי שלך, במה קרה שלי לכתוב ספר שאולי יכחיד את סיכויי לכיבחים. אולי פגעתי בעצמי, אך אין לי ברירה אלא לעשות את זה בלבד. יש משהו בהבנה הזו, שספרות היא פעולה, לא הנאה אסתטית, לא רק. הדרך להיות מעורב פוליטית בהווה הקיומית היא בספרות שיש בה אמירה, סיפור מסוים על אנשים. האם זה יעשה משהו? אני לא יכולה לקחת על עצמי את הידיעה הזו, אבל אמשיך להמר." □

אילת שמיר: "אם תישארי לישון בחיפה בלילה תריחי את האדים מהמפרך, למרות שאנחנו בכרמל המערבי, ותשמעי את גן החיות. מתחת לפני השטח המסודרים, מתחת לשכבה הבנויה היטב, הבורגנית, יש מקומות אפלים"

משמאל: הבמאי רס לוי והשחקן בשארה חמאשתה, על הסט של "חירבת חזעה", 1978. הממשלה ערכה עליו דיון צילום: מיכאל מרגוליס